

Юрчишин Віталій Дмитрович,

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального
права та кримінології*

*Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету
«Одеська юридична академія»,*

ДОПУСТИМІСТЬ ТА НЕДОПУСТИМІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ/ДОКАЗІВ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДІ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Міжнародний кримінальний суд був заснований на основі Римського статуту, що був прийнятий 17 липня 1998 року та вступив в силу 1 липня 2002 року. Основні положення, що регламентують порядок збору доказів у справах про злочини, які підсудних МКС, вказані в розділі III Правил процедури і доказування МКС.

До таких доказів Римський договір відносить, зокрема: 1) покази свідків, 2) документальні докази, 3) речові та інші докази, питання про допустимість та відносність яких вирішується Судовою палатою [1]. Статутом не наводиться поняття доказів у міжнародному кримінальному процесі, але з урахуванням його положень можна робити висновок, що такими слід вважати будь-які фактичні дані, допустимість яких визначена Судом та на основі яких сторони підтверджують свої доводи по справі. Не підлягають доказуванню загальновстановлені факти.

Судова палата продовжує судовий розгляд і сторони представляють докази що обґрунтовують їхні позиції. Цікавим є те, що докази можуть подаватися не лише сторонами, а й державами, які не є учасниками процесу. Маються на увазі письмові докази, отримання яких можливе лише за наявності ініціативи та бажання держави. Це, зокрема, документи, які містять державну або військову таємницю, чи будь-яку іншу конфіденційну інформацію.

Одним із джерел доказової бази в ході проведення розслідування виступає інформація, що отримується Канцелярією із різних джерел, в тому числі і

шляхом опитування фізичних осіб. З огляду на значимість інформації, одержуваної із таких джерел, а також з огляду на специфіку злочинів, що підпадають під юрисдикцію Суду, в Положенні про Канцелярії Суду приділяється значна увага проведенню опитувань.

І тут слід відмітити той факт, що МКС чітко розрізняє два поняття – «інформація» та «доказ». Різниця між ними досить важлива в міжнародному кримінальному правосудді та полягає в наступному. По-перше, будь-яка особа може збирати інформацію, більшість з якої може бути корисною для МКС. У кінцевому підсумку лише професійно підготовлені співробітники МКС можуть визначити, яка інформація має бути представлена як докази у справі. Не вся інформація обов'язково стає доказом. Визначення, яка інформація може слугувати як доказ, ґрунтується на її ключових якостях: релевантності, достовірності, точності та надійності. Релевантність інформації залежить від того, якою мірою вона пов'язана з подіями, що розслідуються. Достовірність інформації стосується того, наскільки вона видається правдивою, що потребує активного аналізу та дослідження загального стану інформації, зібраної до цього часу, а також загальних знань про відповідну ситуацію. Точність інформації залежить від її чіткості та визначеності. За загальним правилом необхідно подавати якомога детальнішу інформацію. Надійність є індикатором того, чи має це джерело або постачальник інформації належну історію надання слідчим релевантної, достовірної та точної інформації [2].

Навіть якщо інформація однієї із сторін не набуде статусу доказів, вона може стати важливим і корисним вказівником для слідчих, дозволяючи їм ідентифікувати, знайти та законно отримати інформацію, яка може бути використана як докази. В такому випадку, така інформація може мати певну доказову цінність.

Варто наголосити, що визначення важливості та цінності інформації, зібраної учасниками міжнародного кримінального провадження, не повинно ґрунтуватися лише на тому, чи доводить вона винуватість будь-кого або ж свідчить про безпосереднє скоєння правопорушення злочинцем. Будь-яка

інформація, яка стосується справи, може так чи інакше стати для слідчих ключовим елементом для отримання більш серйозних доказів. При цьому за правилами МКС усі матеріали справи, включно із доказами, які могли бути зібрані та передані Офісу Прокурора, можуть бути згодом розкриті для ознайомлення стороні захисту (представникам обвинуваченого) в МКС. Це має важливе значення під час визначення, яку інформацію збирається надати Офісу Прокурора та чи інша сторона.

Вся зібрана та передана інформація буде детально аналізуватися Офісом Прокурора, який зможе професійно та адекватно оцінити важливість наданих відомостей. Тому питання допустимості чи недопустимості певних доказів у судовому процесі не має значної практичної ваги під час збирання інформації. Подальше опрацювання цієї інформації, її детальна перевірка та верифікація підтвердить її релевантність, надійність, вірогідність і точність. Більше того, тільки Суд має повноваження визнавати ті чи інші докази допустимими чи недопустимими, а також загалом визнавати будь-яку інформацію як доказ або ж відхиляти її.

Принцип відстеження походження і володіння інформацією/доказами в МКС має назву «ланцюг забезпечення збереження інформації/доказів» (chain of custody). Суть цієї концепції полягає в тому, щоб створити чіткий та безперервний ланцюг записів, які допоможуть Суду реконструювати, хто мав ту чи іншу інформацію в кожному відрізку часу – з моменту першого надання інформації до моменту її фактичного використання у Суді. Мета створення «ланцюга забезпечення збереження інформації/доказів» полягає в тому, щоб уникнути підробки доказів, що спричинить визнання їх недійсними в Суді. Цей принцип стосується усієї можливої інформації/доказів – паперових та електронних документів, криміналістичних експертиз, речових доказів тощо [2].

Отже, дотримання принципу «ланцюга забезпечення збереження інформації/ доказів» суттєво підвищить шанси визнання поданої інформації як доказів у конкретній справі МКС.

З метою підвищення ефективності роботи Офісу Прокурора необхідно розуміти, в яких випадках зібрана інформація, зазвичай, не прийматиметься до уваги ні Прокурором, ні самим Судом. Такими випадками є:

- 1) інформація, що зібрана під примусом, погрозою, із застосуванням сили;
- 2) інформація, що була навмисно сфальсифікована, змінена, сфабрикована;
- 3) інформація зібрана незаконним шляхом, із застосуванням обману;
- 4) показання, що були отримані за умови фінансового сприяння особам, які їх надали.

Якщо інформація зібрана з порушенням норм національного законодавства (здійснення запису розмови без згоди співрозмовника), це не означає автоматичне визнання її неприйнятною. Прокурор і Суд будуть уважно оцінювати отриману інформацію та обставини, за яких вона була здобута.

Римський Статут надає право будь-якій фізичній чи юридичній особі передати Офісу Прокурора будь-яку інформацію, яка, на їхню думку, містить факти про вчинення злочину, передбаченого його положеннями. Таке право гарантоване ст. 15 Римського статуту, в якій зазначається, що Прокурор може ініціювати розслідування на власний розсуд на основі інформації про злочини, що передбачені Римським статутом [1]. Також Прокурор оцінює серйозність отриманої інформації і за потреби може запитувати додаткову інформацію у держав, урядових та неурядових організацій або з інших надійних джерел.

Важливо також розрізняти прямі та непрямі докази. Прямі докази надають безпосереднє підтвердження злочину (наявність відео, яке демонструє вчинення злочину певною особою). Однак, такі докази є дуже рідкими та унікальними в міжнародних судових процесах. Загалом більшість доказів є непрямими. Так, за допомогою сукупності кількох непрямих доказів може бути доведено вчинення певного злочину.

Отже, у міжнародному кримінальному процесі докази, зазвичай, поділяють на три категорії: документальні докази, докази свідків та речові докази. Крім того, слід зазначити, що в разі відправлення будь-якої важливої інформації до Офісу Прокурора, юридичною підставою для цього буде саме ст.

15 Римського статуту. При цьому правилами Суду та Офісу Прокурора не встановлено жодної обов'язкової форми звернення з метою подання інформації. Тому кожен, хто вважає, що володіє важливою інформацією з приводу тої чи іншої розглядуваної справи МКС, може відправити такі відомості у довільній формі.

Список використаних джерел:

1. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. із змінами. Документ 995_588. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
2. Посібник зі збору доказів для Міжнародного Кримінального Суду та документування міжнародних злочинів. Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та ВПО. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.

Шилін Денис Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

Відповідно до статті 271 Кримінального процесуального кодексу однією із негласних слідчих (розшукових) дій, є контроль за вчиненням злочину, який може проводитися у таких формах: контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину.